

Tanpınar'ın mektuplarında Resim-Heykel

"Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Mektupları", Hazırlayan: Zeynep Kerem, Kültür Bakanlığı, Kültür Yayınları, 1975

Şair, romancı ve edebiyat tarihçisi Ahmet Hamdi Tanpınar (1901-1962)'in, otuz yıllık bir yaşam süresi içinde dostlarına yazdığı mektuplar, özellikle kültür ve sanat konularına değgin düşünceleri yoğun biçimde içermesi bakımından ilginç yönler taşıyor. Tanpınar'ın kişiliği üzerine eğilecek olanlar, bu mektuplarda belge değeri taşıyan parçalar bulacaklardır. Şiir den felsefeye, tarihten güzel sanatlara varıncaya kadar değişik konulara sorumlu bir kültür adamı tavrıyla eğiliyor Tanpınar; kişisel duyuş ve görüşlerini belirlemeye, dostlarına aktarmaya çalışıyor. İkten ve yakın bir dosta, mektup türünün olanakları içinde nasıl seslenmek gerekiyorsa öyle sesleniyor, içinden geldiği ve düşündüğü gibi yazıyor. Memleketçi sanatla, batılı kültürün sentezini oluşturmaya çalışan kalem arkadaşlarının ortak düşüncelerini paylaşır görünüyor bu mektuplarda da. Ama özellikle batıdan gönderdiği mektuplarda, batı sanat ve kültürünün ulaştığı aşamalar karşısında duyduğu heyecanı dile getirmeye, özgün yapıtlar önündeki izlenimlerini sıralamaya özen gösteriyor. Tümünde de Tanpınar'a özgü bir anlatış biçimi var.

Adalet ve Mehmet Ali Cımcoc ile Sabahattin Eyuboğlu'na yazdığı mektuplarda, plastik sanatlarla ilişkin görüş ve yorumların büyük bir yer kapladığını görüyoruz. Yorulmak bilmez bir güçle batının müzelerini, sanat galerilerini bir bir dolaşan ve oralarda ilk kez ünlü yapıtlarla yüz yüze gelme olanağı bulan Tanpınar'ın, bu yapıtlar üzerine kendine özgü yorumları, beğeni ölçüleri, kişisel değerlendirme yöntemleri dikkati çekmekte. En küçük bir ayrıntıyı bile ihmal etmeden izlenimlerini mektup-

larına aktarıyor Tanpınar. Arka arkaya eklenen ayrıntılar, mektuplara bir çeşitgezi notları niteliğini de kazandırıyor. Bir yandan ünlü batılı sanatçıların yapıtları arasında karşılaştırmalar yaparken, öte yandan Paris'te yaşamakta olan Türk ressamlarının yaşamları ve çalışmaları üzerine de eğilmekte, onların atölyelerinde ve dost çevrelerinde canlı izlenimler elde etmektedir. İstanbul'da ilk özel sanat galerisini kurmuş olan Adalet Cımcoc'un, bu tür konulara yakın olduğunu, izlenimlerini iyi değerlendirdiğini bilmektedir çünkü.

Mektuplardan anlaşıldığına göre Tanpınar, 1953, 1955 ve 1959'da üç kez Avrupa'ya gitmiş, Paris'te uzun süre kalmakta beraber başka ülkelere, örneğin İngiltere, İsviçre, Hollanda'ya kadar uzanarak, İtalya'nın Roma, Napoli ve Floransa kentlerini gezerek görüş ufkunu genişletmiştir.

Ressamlar ve heykeltıraşlarla ilgili yorumlarında bir dereceye kadar nesnel davranmaya çalışıyor Tanpınar. Klâsik yapıtlar önünde duyduğu heyecanın aynısını, modern bir tablo önünde de duyabiliyor. Sanatın ortak dilini keşfetmiş bir kültür adamı gibi konuşuyor. Chagall'ın bazı resimlerine ilgisiz davranış, Courbet'in sergisini "palavra" olarak nitelerken, Modern Sanat Müzesi'nde "dünya gözüyle" Bonnard ve Vuillard'ları görmekten sonsuz bir mutluluk duyduğunu, iyi bir Hartung gördüğünde çıldırarak gibi olduğunu belirtmeden edemiyor. Örneğin Max Ernst'in sergisini "kötünün kötüsü" bulur, Klee'nin desenleri karşısında canı "müthiş" sıkılırken, Soutin'i çok büyük ressam olarak değerlendiriyor. Prado Müzesinde Velasquez için birkaç sayfa not aldığını özellikle yazıyor. Amsterdam'da Rembrandt'ın ünlü tablosu "Gece Devriyesi"ni gördüğünde hayranlığını gizlemiyor, bu yapıtı "korkunç bir şey" olarak ta-

nımlıyor. Degas'ın küçük heykellerinden sevgiyle söz ediyor. Başta Bonnard olmak üzere "Nabi"lere duyduğu hayranlığı birkaç mektubunda özellikle belirtmesi, onlardan kendi ressamları olarak söz etmesi, Tanpınar'ın çağdaş sanat karşısındaki duyarlılığının ilginç yansımalarıdır.

Tanpınar'ın büyük bölümü Paris'te yerleşmiş olan Türk ressamları üzerine de mektuplarında sık sık değindiği düşünceleri, gözlemleri var. Selim Turan, Abidin Dino, Avni Arbaş, Fikret Muallâ gibi ressamlarla yakın ilişki kurduğu, atölyelerine zaman zaman girderek yeni çalışmaları üzerine bilgi edindiği, bu çalışmalarını yorumladığı oluyor mektuplarında. Akademiye hocalık yapmış olan Léopold Lévy'nin, Paris'teki Türk ressamlarına yakınlık göstermesi onu duygulandırıyor bir yerde. Yargılarını, bazan bu türlü duygular aracılığıyla dile getiriyor. Böyle zamanlarda nesnellığın yerini duygusallık alıyor. Abidin Dino'nun "klâsik zevk"e göre yaptığı bir dizî resminin tasaklarını çok beğendiğini, soyut resimden yana olduğu halde bu resimleri "harika" bulduğunu yazıyor bir mektubunda. Fikret Muallâ ise "de-ili", fakat "hesaplarında muntazam"dir. Her şeyden önce de "cins sanatkar"dir. Avni Arbaş'ın resimleri arasında "inci" gibi güzel olanları az değildir Tanpınar'a göre. Kendine özgü üslubu içinde nereden olsa tanınmaktadır Arbaş.

Tanpınar'ın, yerinde ve zamanında kaydettiği izlenimleri, plastik sanatları geniş ölçüde içeren düşünceleri, okunmaya değer. Mektuplarda küçük adlarıyla sözleri edilen sanatçıların dip notu olarak verilmemesi, çalışmanın önemini olumsuz yönde etkiliyor. Kitabın, ileride yeni eklerle ikinci bir baskısı yapılırsa, bu eksikğin giderilmesi yararlı olur.

■ KAYA ÖZSEZGİN

